© כל הזכויות שמורות

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א

יוצא לאור על ידי **מכון חכמי ספרד** רח' הרב צבאן 9 נתיבות

טל 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיר	כניסה	יציאה	ר"ת
ירושלים	16:29	17:20	17:57
תל אביב	16:28	17:18	17:53
חיפה	16:28	17:18	17:53
באר שבע	16:30	17:20	17:56

פרשת **חיי שרה** תשפ"ז

גיליון **תצ**

הסיבה שנישואי יצחק היו דוקא ע"י שליח וקדמו לנישואי אברהם

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכִּי: וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוּלַי לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת בִּנְךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָצָאתָ מִשָּׁם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תָּשִׁיב אֶת בְּנִי שָׁמָּה: ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם (כד, א-ז)

בפסוקים אלו רבו התמיהות. **א.** מאחר שבא הכתוב לספר שאברהם שלח את אליעזר לשדך אשה ליצחק, לשם מה הקדים הכתוב ואמר "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל", והרי גם אם אברהם לא היה זקן ולא עשיר, היה עליו להשיא אשה ליצחק בהגיעו לפרקו? **ב.** לשם מה האריך הכתוב בתארים על אליעזר, ואמר שהוא "זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", ולכאורה די היה לו לומר "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ"? **ג.** לכאורה די היה לאברהם לומר "לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי", ולשם מה הוסיף ואמר "אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ", ואם כוונתו לומר שאפילו מבנות הכנעני שנמצאים בארץ כנען, דהיינו מהבנות שנתגיירו ע"י שרה, כמבואר באבות דרבי נתן (פכ"ו), א"כ היה לו לומר 'אשר אנכי יושב בארצו'? **ד.** מדוע הקדים אברהם להשיא אשה ליצחק, ורק אחר כך נשא אשה בעצמו? **ה.** כיצד האמין אברהם בעבדו ושלח אותו להביא אשה ליצחק, והלא רוב העבדים שטופי זימה הם, כמבואר בגמ' יבמות (סב.)? **ו.** מדוע הוצרך אברהם לשלוח את עבדו ולהשביעו, ולכאורה היה לו לשלוח את יצחק בעצמו, שהרי 'מצוה בו יותר מבשלוחו', כמבואר בגמ' קידושין (מא.), כפי שעשה יצחק ששלח את יעקב לחרן?

ומבאר הגאון **רבינו יהושע מאמאן** (ראה אודותיו בעמוד הבא) בספרו **ניצוצי אור** (דרוש לחופה), בהקדים את דברי הגמ' בב"ב (סז:) עה"פ "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל", 'בת היתה לאברהם ובכל שמה'.

עוד מקדים רבינו את דברי הגמ' ביומא (כח:), 'אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ"'. ובמדרש (ב"ר נט, ח) מובא, "זְקַן בֵּיתוֹ", 'שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (לאברהם). "הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", 'שהיה שליט ביצרו כמותו'. וכן מובא במדרש (ילק"ש רמז קט) עה"פ "וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ" (בראשית כד, לא), 'שהיה (לבן) סבור שהוא (אליעזר) אברהם, שהיה קלסתר פניו דומה לו'.

עוד מקדים רבינו את דברי הזוה"ק (בראשית דף קנ ע"א), שתיבת "אָנֹכִי" היא כינוי לשכינה.

עוד מקדים רבינו את דברי רש"י עה"פ "וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אַל תֵּרֶד מִצְרַיְמָה שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ" (שם כו, ב), 'שהיה דעתו (של יצחק) לרדת מצרימה, כמו שירד אביו בימי הרעב. אמר לו "אַל תֵּרֵד מִצְרַיְמָה", שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך'.

עוד יש להקדים את דברי הרמב"ם (הלכות אישות פט"ו הלכה ב-ג). החיוב לישא אשה הוא משני טעמים. טעם אחד כדי לקיים מצות פריה ורביה, וזה ע"י שיולדו לו בן ובת, וטעם שני הוא כדי שלא יתגבר עליו יצרו.

ועתה מבאר רבינו, שהכתוב בא ליישב מדוע הקדים אברהם את נישואי יצחק לנישואיו, שהרי הוא לא היה חייב לשאת אשה, מפני שאברהם כבר היה "זָקֵן בָּא בַּיָּמִים", ולכן לא היה חשש שיתגבר עליו יצרו. ועוד, ש"ה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל", דהיינו שמלבד יצחק היתה לו גם בת ש'בכל' שמה, וא"כ כבר קיים אברהם את מצות פריה ורביה, ולכן הקדים אברהם להשיא אשה ליצחק.

וכדי לתרץ כיצד שלח אברהם את אליעזר, ולא חשד בו שיבוא לידי עבירה כרוב העבדים שהם שטופי זימה, האריך הכתוב בתארים על אליעזר עבד אברהם, ואמר שהוא "זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", שהיה עבדו זקן ויושב בישיבה, ושהיה זיו איקונין שלו דומה לאברהם, ושהיה שליט ביצרו כמותו, ולכן אינו כשאר העבדים.

ומה שאמר אברהם "לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ", ר"ל שבא לתת טעם מדוע לא לקח אברהם אשה ליצחק מבנות כנען, והוצרך לשלוח את אליעזר לחרן? לפיכך אמר, כי הטעם הוא מפני "אָנֹכִי", דהיינו השכינה, "יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ", ר"ל שוכנת בקרבו של יצחק שהוא מקודש מבטן, ואינו ראוי לשאת אשה כנענית.

וכאשר שאל אליעזר "אוּלַי לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת בִּנְךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָצָאתָ מִשָּׁם?", השיבו אברהם "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תָּשִׁיב אֶת בְּנִי שָׁמָּה", דהיינו השכינה, שוכנת בקרבו של יצחק שהוא מקודש מבטן, הרי הוא עולה תמימה ואינו יכול לצאת לחוץ לארץ, ומכיון שיצחק הוא עולה תמימה, לפיכך לא שלח אותו אברהם מלכתחילה ללכת לחרן.

ולגבי החשש של אליעזר "אוּלַי לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי", אמר לו אברהם שאין לו לחשוש מכך, מכיון ש"ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם".

גיליון זה יוצא לאור ע"י מכון "חכמי ספרד" בראשות הרב משה פרץ שליט"א רב קהילת קודש "לב אליהו" נתיבות

אלפי ספרים של חכמינו הספרדים זיע"א לא הודפסו שוב במשך מאות שנים, וגם כתבי יד רבים מהם, לא הודפסו מעולם, עד שכמעט ונשתכחה תורתם.

בחסדי ה', זכינו להקים ספריה, יחידה מסוגה בעולם, המכילה יותר מ-3,000 ספרים על התורה מחכמי ספרד, וכן כתבי יד נדירים.

וכעת אנו עמלים להוציא לאור תעלומה, ובעזרת ה' נוציא כמה סדרות ספרים מדברי תורתם על חמשה חומשי תורה. סדרה של מאמרים עיוניים, סדרה של חידושים מופלאים, סדרה של מוסרי חכמינו, סדרה של מעשי חכמים סביב פסוקי התורה, סדרה שבה יתועדו כל תולדות חכמינו, ועוד.

לקבלת הגיליון בדואר אלקטרוני, למשלוח חידושי תורה מחכמינו זיע"א, עובדות, ספרים, תמונות ומסמכים, ניתן ליצור קשר: toratsfarad@gmail.com

לתרומות: עמותת חכמת שלמה, בנק הפועלים 335481 סניף 556, או באמצעות כל עמדות 'נדרים פלוס'

הגיליון מוקדש לזכות ולעילוי נשמת
מור אבי ועטרת ראשי
ה"ה גבריאל (גברוש) בן בלור זכרונו לברכה

*

הוקדש על ידי בנו
הרב מלכיאל חי בן שרה וגבריאל, ורעייתו
לברכה והצלחה להם
לבניהם ובנותיהם ונכדיהם

רבינו יהושע מאמאן זיע"א

מגדולי התורה והיראה שעמדו לעם ישראל בדור האחרון, היה רבינו יהושע מאמאן. שריד לדור דעה, זקן חכמי מרוקו וזקן הדיינים בא"י.

רבינו נולד בעיר צפרו שבמרוקו בשנת תרע"ח, למשפחת רבנים וצדיקים המיוחסת עד לרבינו הרמב"ם. אביו הוא רבי רפאל עמרם (כיהן כדיין, ועמד בראשות ישיבת 'פורת יוסף' בצפרו. משארית כתביו הוציא רבינו את הספר שו"ת 'תורה אור'), בן רבי רחמים יוסף (ראש ישיבה בצפרו, מח"ס 'חירגא דיומא', תנ"ך ש"ס ועוד), בן רבי רפאל (ראב"ד וראש ישיבה בצפרו, מח"ס 'יד רמ"ה', שו"ת, ש"ס, עה"ת ודרושים, ועוד).

בילדותו למד רבינו בת"ת 'אם הבנים', ובהיותו כבן ארבע עשרה שנה החל ללמוד בישיבת 'אם הבנים' שבראשה עמד רבי דוד עטר, בה למד כשלוש שנים. לאחר מכן המשיך את לימודיו בישיבה הגדולה שבראשות אביו, ובה עסק בתלמודו בכל מקצועות התורה, יומם ולילה בשקידה רבה, במשך שתים עשרה שנה.

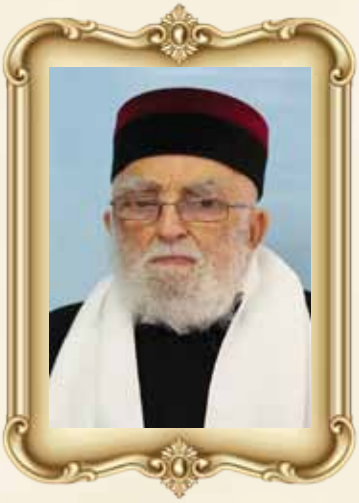
בתקופה זו, נשא רבינו את אשתו הרבנית חנה מרים, בת רבי אברהם אג'יני, ומצאצאי רבי משה אג'יני הנודע בעיר צפרו בגודל צדקותו וקדושתו. במהלך שנים אלו הוסמך רבינו לשוחט ובודק, מוהל וסופר בית דין, וגם החל לשמש כדרשן והרביץ תורה בישיבת ערב שהקים בביתו.

בשנת תש"ו, בהיות רבינו בגיל עשרים ושמונה בלבד, ניגש למבחני הדיינות ברבאט בירת מרוקו. באותה העת ניגשו למבחן שלושים נבחנים, וזמן המבחן עמד על שמונה שעות. רבינו סיים את המבחן בשעה וחצי, ולאחר בדיקת המבחנים, התברר שהציון שקיבל היה הגבוה ביותר. משכך, החליט רבי שאול אבן דנאן (מח"ס שו"ת 'הגם שאול') שכיהן כסגן הרב הראשי למרוקו, למנות את רבינו לדיין, על אף שהחוק קבע שרק מעל גיל שלושים אפשר לקבל כושר לדיינות. ואכן רבינו התמנה לדיין ולרב העיר אספי. היה זה לאחר פטירת רב העיר הקודם, רבי ברוך אסבאג (מח"ס 'מנחה בלולה', 'קרבן מנחה', ו'מנחת משה', בענייני הלכה).

בשנת תשי"ג עבר רבינו לכהן כדיין וסגן הרב הראשי בעיר הבירה רבאט, ובשנת תשכ"ד התמנה לרב הראשי וראב"ד מראכש.

בשנת תשכ"ח עלה רבינו לארץ ישראל והתיישב בירושלים במשך כשנה. בתקופה זו קבע רבינו את לימודיו בהיכל ישיבת 'פורת יוסף' שבשכונת גאולה, שם ישב והגה בתורה במרץ רב כנער צעיר. בתקופה זו הוצע לו ע"י הראש"ל רבי יצחק ניסים לכהן כדיין בבית הדין המיוחד לגיטין בחיפה. כששמע זאת רבינו, תמה, מהו 'בית דין מיוחד לגיטין?', והראש"ל ענה, 'זהו בית דין המטפל אך ורק בגיטין, ועורכים בו כשבעה או שמונה גיטין ביום'. רבינו נחרד וזעק, 'רחמנא ליצלן, בנפשנו נביא לחמנו?', הוא סיפר לראש"ל שבמשך עשרים ושתים שנה שכיהן כדיין במרוקו, מעולם לא יצא גט מתחת ידו, ותמיד הצליח להשכין שלום בין הזוגות, מלבד מקרה אחד שלא הועילו כל מאמציו והגט ניתן, אך גם לאחר מכן לא נואש, ולאחר שלושה חודשים הצליח להחזיר את בני הזוג לחיים טובים, וא"כ 'איך כבודו רוצה שאשב לכתוב שבעה או שמונה גיטין ביום?'.

לאחר כשנה עבר רבינו לנהריה, שם נתמנה לרב העיר. בתקופה זו היה נוסע מספר פעמים בשבוע אל העיירה שלומי הסמוכה, שם למד בישיבה המקומית בחברותא עם רבי שמעון תימסטית רב מושב יערה.

בשנת תשל"ט עבר רבינו לבאר שבע, שם התמנה לדיין בבית הדין הרבני. בתקופה זו, בא אחד מתושבי דימונה לבית הדין, וביקש לגרש את אשתו. רבינו ניסה בכל כוחו למנוע זאת, אך הוא עמד על רצונו. ביום מתן הגט, ראה הבעל את רבינו בוכה. משאלו על כך, ענה רבינו, 'אני בוכה עליך, על כך שאתה מחריב היום את בית המקדש', ולימדו את הגמ' בגיטין (צ:) שאפילו המזבח מוריד דמעות על מי שמגרש את אשתו. הבעל נבהל מהדברים והתחרט מיד, ובני הזוג שבו לביתם, ואף נולדו להם לאחר מכן, עוד שלושה ילדים.

הראש"ל רבי שלמה משה עמאר, שישב עם רבינו בבית הדין, סיפר, שכאשר לא היה מנוס ורבינו נאלץ לסדר גט, היה צם באותו יום, ומתפלל בבכיות עם כוונות וייחודים, כדי שלא תצא תקלה מתחת ידו. על התמסרותו הנדירה של רבינו לעבודתו הקדושה כדיין, העיד הראש"ל רבי שלמה משה עמאר, אשר זכה וישב עם רבינו בבית הדין בבאר שבע, וז"ל (במכתב שהובא בתחילת שו"ת 'עמק יהושע' ח"ה), 'ובעיני ראיתי זאת משזכיתי להסתופף בצלא דמהימנותא על יד כת"ר בבית דין בבאר שבע ת"ו, שם ראיתי מקרוב את כת"ר בשבתו על מדין, מלך במשפט ביופיו והדרו, יושב בסדר עליון ועבודתו עבודה תמה, ערוכה וסדורה אין פרץ ואין יוצאת וכו', עשה לו ציונים בדרך המשפט, ועוקב על כל דבר גדול כקטון, שם הוא בפנקסו, ועיניו פקוחה על כל הנעשה, מה שכמעט לא ראיתי בשום בית דין, והכל בזריזות וייושב הדעת, אל יחסר המזג, וחוט של חסד נסוך על כולנה, הנמשך מתוך יראתו הגדולה וטהרת לבו הזך, המקדמים לפניו כעמוד האש שלפני המחנה'.

בשנת תשמ"ז התמנה רבינו לחבר בית הדין הגדול בירושלים, בתפקיד זה שימש כשנה, ומאז התגורר בירושלים עד לפטירתו.

חיי רבינו היו מסכת אחת ארוכה של עמל התורה ושקידתה בהתמדה עצומה, יראת ואהבת ה' טהורה וצרופה, עבודת ה' ועבודת התפילה בכל לב ונפש חפיצה. גם בימי זקנותו ואף עד סמוך לפטירתו בגיל מופלג, הגה בתורה יומם ולילה בהתמדה רבה. עד לשנותיו האחרונות היה מוסר מידי בוקר שיעור בגמרא בכולל 'יד מרדכי' שבשכונת מחנה יהודה בירושלים.

מעט על מעלתו של רבינו ניתן ללמוד מהשבחים בו תארו רבי מאיר אביחצירא, ה'בבא מאיר', במכתבו אליו (הובא בתחילת ספרי שו"ת 'עמק יהושע'), וז"ל, 'שפעת שלומים וברכות ממרומים, כחול ימים, כטל ירעפו על ראש צדיק רב נהוראי, הרואה אומר ברקאי, חביב עלי ככוליה גופאי, הרב המופלא, פלג אלהים מלא, קדוש צניע ומעלי, חריף ובקי, משנתו קב ונקי, בנן של קדושים, אראלים ותרשישים, צנצנת המן כקש"ת מוהר"ר יהושע מאמאן וכו', וקמי שמייא גלייא שאהבתו אהבת עולם, ומאן דתני אהבה רבה לא משתבש'.

גולת הכותרת של חיבוריו הנפלאים של רבינו הוא שו"ת 'עמק יהושע' ז' חלקים. בנוסף חיבר רבינו את הספרים, 'יד חרוצים' (דרושים, תנ"ך וש"ס), 'מצפה יהושע' (תנ"ך ודרושים), 'תפארת בנים אבותם' (תולדות אבותיו). שלושה ספרים אלו נדפסו עם הספר 'יד רמ"ה' לרבי רפאל מאמאן (אבי זקנו של רבינו). עמהם נדפס הספר 'עט הזמיר' (פיוטים וקינות שכתבו אבותיו של רבינו).

עוד חיבר רבינו את הספרים, 'שדה יהושע' (עה"ת), 'שער יהושע' (ציונים ע"ס א"ב בענייני הלכה), 'נצוצי אור' (על ספר 'חירגא דיומא' עה"ת לסבו רבי רחמים יוסף מאמאן), 'ויוגד ליהושע' (הגדה של פסח). כמו כן, חיבר את הספר 'נוה יהושע' (דרושים) שנותר בכת"י.

בניו של רבינו הם, רבי שלמה אפרים, רבי רפאל עמרם (רב המרכז הרוחני 'יד רמ"ה' בירושלים, מחבר הספרים 'עם ר"ם' על שושלת רבני משפחת מאמאן המפוארת, 'איש אשר רוח בו' על רבינו, ועוד ספרים), ורבי אברהם מיכאל (רב שכונת 'דרום' וראש ישיבת 'תורה אור' בבאר שבע).

רבינו זכה לזקנה מופלגת, ונפטר בהיותו כבן מאה, ביום כ"ו טבת תשע"ח. בהלוויתו שיצאה מישיבת 'פורת יוסף' בשכונת גאולה, השתתפו המונים, בראשות גדולי ומאורי הדור, אשר הספידוהו תמרורים.

רבינו נטמן בהר המנוחות בירושלים. על מצבתו נכתב, 'פה נגנז ארון התורה, המנורה הטהורה, הנזר והעטרה, חכמה נבחרה בכלי תפארה, ויראה טהורה זכה וברה, אספקלריא המאירה, מופלא שבסנהדרין, אור נערב, מגדולי המערב, עצום ורב, אור שכינה על פניו, מופלג בתורה ובחסידות כאחד הראשונים, שמו נודע בשערים המצוינים, מבני עליה המעטים, בוצינא קדישא, אבן הראשה, הכל קודש קודשים, ענוותן כהלל, עושה משפט וצדקה, מאורם של ישראל, אבי יתומים ואלמנות, שריד דור דעה, עמוד התפילה וההוראה, עטרת ראשנו ותפארתנו, מופת הדור והדרו, בנם של קדושים אראלים ותרשישים, ראב"ד מקודש, סבא דמשפטים, מרן הגאון הגדול, הצדיק הקדוש, כקש"ת כמוהר"ר רבינו יהושע מאמאן זצוק"ל'.

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו
הוא ימליץ טוב בעדנו.

מאוצרותיהם של חכמי התורה

אברהם הבין ששרה השלימה את שנותיה ולא תחזור בגלגול

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ: וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת לֵאמֹר (כג, א-ג)

דרשו חכמים (עיין לרבי משה אלשיך בספרו 'תורת משה', ולרבי שלמה אפרים לונטשיץ בספרו 'כלי יקר'), "הִיא חֶבְרוֹן", 'שנתחברה נשמתה למעלה, שמתה בנשיקה ולא באה בגלגול'.

ויש להבין, מדוע שיעלה על דעתנו שתבוא שרה בגלגול, הרי חיה מאה עשרים ושבע שנה, וכתב רבי חיים אברהם גאטיניו בספרו 'טירת כסף' (פר' חיי שרה), שחתם הפסוק "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", לומר שהשלימה את ימיה ושנותיה, ולא היה לה לא כרת של ימים ולא כרת של שנים. וא"כ מדוע הוצרך הכתוב לרמוז ששרה לא באה בגלגול?

ועוד יש לשאול, מסמיכות הכתובים "הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ: וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ", משמע שיש קשר בין זה ששרה נקברה בחברון, לבין ההספד שאברהם ספד אותה, וכן שההספד נמשך מכח שקם מעל פני מתו, ויש לבאר מהו הקשר ביניהם?

הדבר יובן, בהקדים את דברי המפרשים על הכתוב "וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ", שאברהם ניסה להחיות את שרה, כדרך שעשה אלישע עם בן השונמית, ששם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכו'. והטעם שניסה אברהם להחיותה, היה מפני שראה ששרה מתה בגלל הצער, לכן חשב שהיא מתה קודם זמנה. ואף על פי ששרה השלימה את ימיה ונפטרה ביום הולדתה, בכל זאת יתכן שנחסרו שנותיה, וכמו שכתוב לגבי משה "יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ" (במדבר כ, יב) שקצרו שנותיו, ואף על פי כן ה' מילא את ימיו, ככתוב "בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם" (דברים לא, ב).

ומעתה תובן דרשת חכמים שרמזו בפסוק. שלא יעלה בדעתנו שמכיון ששרה נפטרה מפני הצער, עדיין נשארו לה שנים לחיות, וצריכה לבוא בגלגול כדי להשלים את שנותיה. כי הנה "הִיא חֶבְרוֹן", ופירושו הוא 'שנתחברה נשמתה למעלה, שמתה בנשיקה ולא באה בגלגול'. ואף אברהם הבין שלא נשאר לשרה עוד שנים לחיות, וזאת משום שקם מעל פני מתו, כלומר, ניסה להחיותה כמו שעשה אלישע לבן השונמית, ובכל זאת שרה לא חייתה. ומשום כך, קם להספיד את שרה.

רב דגן (ח"ג) לרבי **יצחק הלוי**
טורקיה

השכר בעולם הזה אינו מגיע מיד

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה (כג, א)

מובא במדרש (ב"ר נח, ג), 'רבי עקיבא היה יושב ודורש, והציבור מתנמנם. ביקש לעוררם. אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחייתה מאה ועשרים ושבע, ותמלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות'.

יש לשאול, כיצד יתכן שהציבור התנמנם בדרשתו של התנא רבי עקיבא, ששמו הולך מסוף העולם ועד סופו? עוד יש לבאר, כיצד ביקש רבי עקיבא לעוררם בזה שאמר להם שאסתר מלכה על מאה ועשרים ושבע מדינות, כמניין שנותיה של שרה?

ונראה לבאר בהקדים את דרשת המדרש (שהש"ר מד, ג) עה"פ "יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָע" (משלי יא, כא), 'אמר רבי פינחס הכהן בן חמא, אם עשית מצוה, אל תבקש מתן שכרה 'מיד ליד'' (כלומר, מיד). למה? שמא לא תתנקה מעוונותיך. וכן, רשע אתה נקרא, שכן לא ביקשת להנחיל לבניך כלום. שהרי אילו ביקשו אברהם, יצחק ויעקב את מתן שכרן של מצוות שעשו, היאך היה זרע צדיקים נמלט?'.

מעתה, ניתן לפרש, דורו של רבי עקיבא סבל מרדיפות ומשעבוד מלכות רומי הרשעה, והיה מדוכא בעקבות כך. רבים מטובי העם נהרגו, והמונים באו לכלל יאוש מאחר שלא ראו קץ לסבלם, ולא ידעו מדוע באה עליהם פורענות קשה זו, ובשל כך רפתה אמונתם בשכר ועונש. וזו כוונת המדרש שהציבור היה מתנמנם, כלומר, היה מיואש ומדוכא.

וכשראה זאת רבי עקיבא, ביקש לעודדם. על כן אמר להם שהשכר והעונש על המעשים אינו בא מיד, ולפעמים עוברים הרבה דורות עד אשר יבוא הגמול. לשם כך הביא להם ראיה משרה, ששכר מעשיה הטובים בא רק לאחר כמה דורות, לבת בתה אסתר, אשר מלכה על מאה ועשרים ושבע מדינות, כמנין שני חיי שרה.

אבינו חי לרבי **חי (חיים) אליהו שלום חדאד**
תונס, ג'רבא (תוניסיה), נלב"ע תשס"ח

אברהם חשש שיצחק נפסל לקרבן רק ברדתו מההר

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ (כג, ב)

מובא במדרש (ע"י קה"ר ט, א), 'בשעה שירד אברהם מהר המוריה, אמר, שמא פיסול נמצא בקרבני, ולא אמר לי להעלותו כשהייתי בהר'.

ויש להבין, מדוע חשב אברהם על כך רק 'בשעה שירד' מהר המוריה, ולא קודם לכן, בהיותו בהר?

הדבר יובן, בהקדים את דברי רבי אברהם חזקוני בספרו 'שתי ידות' (פר' חיי שרה), שכתב שתי סברות למה נפסל יצחק מלהיות קרבן.

הסברא הראשונה, משום שהציץ וראה את השכינה (ע"ז ב"ר סה, י), ונגמר דינו למיתה. לכן, דינו כשור הנסקל שנגמר דינו למיתה, שהוא פסול להקרבה, כמבואר ברמב"ם בהל' איסורי מזבח (פ"ג ה"ו).

הסברא השנייה, שהרי את הקרבן יש להקריב מדעת הבעלים, כמבואר בגמ' נדרים (לו.), וזאת משום שהכהנים הם שלוחי הבעלים. ואילו יצחק היה קרבן בלא דעת הבעלים, מפני ששרה לא ידעה שיצחק הולך להיעקד, שכן חשבה שהוא הולך ללמוד בבתי המדרש של שם ועבר.

מעתה יובן, שבירידת אברהם מהר המוריה, ראה שנפטרה שרה, וכמבואר במדרש (ב"ר פב, ח), ואז התעורר ספק בליבו, שמא כבר בשעת העקדה נפטרה שרה? אם כן, התבטלה הסברא השנייה, שלא נשחט משום שצריך דעת בעלים, שהרי שרה כבר נפטרה ואין ההקרבה תלויה עוד אלא רק בדעת אביו. לפיכך, אם הסברא הזו התבטלה, הרי שיצחק היה ראוי להישחט, ולכן חשב אברהם, שהטעם שנמנע ממנו להקריב את יצחק, הוא משום הסברא הראשונה, שמכיון שיצחק הציץ בשכינה נגזר עליו למות והוא פסול להקרבה, ולפיכך תמה אברהם ואמר 'שמא פיסול נמצא בקרבני'.

שערי חיים לרבי **חיים הכהן**
(מערכת י אות ב, בת"ס 'כרם חמדה' לרבי רחמים כהן)

מידת החסד גילתה את אופייה ומידותיה של רבקה

הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמָּיִם וְהָיָה הָעַלְמָה הַיֹּצֵאת לִשְׁאֹב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ: וְאָמְרָה אֵלַי גַּם אַתָּה שְׁתֵה וְגַם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֹכִיחַ ה' לְבֶן אֲדֹנִי (כד, מג-מד)

מובא במדרש, (בראשית רבתי) עה"פ "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים" (בראשית כד, כב), 'כיון שראה אליעזר שהיו מעשיה טובים, דומים למעשה אברהם, שהיא בידיה השקתו, כשם שכתוב באברהם "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם" (שם יח, ח) שהוא בעצמו שימש עליהם. וכל מעשיה במהירות, כמעשה אברהם. וגם השקתה הגמלים שרכב, כאברהם שאמר "יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם" (שם ד), לפי שרגליו של אליעזר הם הגמלים, בטח שהקב"ה הצליח דרכו, שנאמר מיד "וַיִּשַּׁק הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב" (שם כד, כב)'.

יש לשאול, הרי בנוהג שבעולם, אדם הרוצה לישא אשה בודק במכלול מעשיה וצניעותה. כמו כן, גם בודק ביחוס משפחתה, ובפרט באחיה, כמבואר בגמ' ב"ב (קי.), 'הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה'. אם כן, מדוע הסתפק אליעזר לבדוק רק את מידת החסד, ולא בדק גם ביחוס משפחתה?

ויש לומר, שכל הבדיקה באחי הכלה ובמשפחתה נועדה לגלות את אופי המידות המוטבעים בטבע נפשה של הכלה. אולם, מי שנתברכה במידת החסד אינה זקוקה לגילוי או לראיה נוספת כלל, מפני שמידה זו מוכיחה יותר מכל על טבעה ואופי מידותיה. וזו הראיה שהביא אליעזר מאברהם, שאף שבא אברהם ממשפחה של עובדי אלילים, בכל זאת, עצם זה שהיתה טבועה בו מידת החסד גילתה על אופיו ומידותיו.

אורות הפרשה לרבי **יהודה דרעי**
מכנאס (מרוקו), בת ים, ירושלים, באר שבע, נלב"ע תשפ"ד

לדעת חכמה ומוסר

מעלותיה של מידת הענוה

וּמִשְׁמָע וְדוּמָה וּמַשָּׂא: חֲדַד וְתֵימָא יְטוּר נָפִישׁ וָקַדְמָה (כה, יד-טו)

נראה לרמוז בפסוקים אלו את המעלות הגדולות שזוכה אדם שקנה את מידת הענוה, וזאת בהקדים את דברי המפרשים (ע"י לרבי משה קורדובירו בספרו 'שערי קדושה' ח"ב שער ד, ד"ה הקפדנות), שהשומע חרפתו ואינו משיב, נמחלים לו על עוונותיו. וזאת על פי המבואר בגמ' יומא (כג:) 'כל המעביר על מידותיו, מעבירים לו על כל פשעיו'. ואדם הזוכה לנהוג כן, שישמע את חרפתו ולא ישיב, מוכרח להיות שהוא עניו, ואינו מחשיב את עצמו, ומתוך כך נוהג כן.

ובהקדים, שהעניו זוכה לתורה, כמבואר בגמ' תענית (ז.), 'אמר רבי חנינא בר אידי, למה נמשלו דברי תורה למים, שנאמר "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמָּיִם" (ישעיה נה, א), לומר לך, מה מים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה'.

ובהקדים (ע"י זוה"ק רע"ט פר' צו דף כט ע"א, ו'תיקוני זוהר' תיקון כא) שהטעם שתלמידי חכמים נקראים בשם 'שבת', מאחר שהנשמה היתירה שעמי הארץ זוכים לה רק בשבת, תלמידי החכמים זוכים לה אף בימות החול.

ובהקדים את דברי הגמ' בברכות (סד.), 'אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן" (תהלים פד, ח), ופירש רש"י 'מישיבה לישיבה וממדרש למדרש'. והיינו שגם בעולם הבא עוסקים הם בתורה.

וזהו הנרמז בפסוקים, "וּמִשְׁמָע" הוא אדם השומע את חרפתו, "וְדוּמָה", שאינו משיב אלא נשאר דומם, "וּמַשָּׂא", ה' נושא את עוונותיו ומוחל לו עליהם. ומאחר שנהג כן, הוכיח בזה שזכה למידת הענוה, וממילא "חֲדַד וְתֵימָא", זוכה לחדד ולחדש חידושים בתורה וליישב את התמיהות עליה, "יְטוּר נָפִישׁ", שזוכה גם לנפש יתירה אף בימות החול, "וָקַדְמָה", שזוכה ללמוד תורה אף בגן עדן, הנקרא "גַּן בְּעֶדֶן מִקֶּדֶם" (בראשית ב, ח).

שער שמעון לרבי **שמעון הכהן דריהם**
ג'רבא, בן-גרדאן, ספאקס (תוניסיה), טבריה
נלב"ע תשי"ט

הילולת החכמים

יום שבת כ"ז חשון

רבי יעקב בן חביב, זמורה, ר"י בסלמנקה (ספרד), רב ק"ק 'ספרד' בשאלוניקי (יון), מח"ס עין יעקב (ביאור האגדות), אב רבי לוי-הרלב"ח ... רע"ו

רבי יוסף הצרפתי, פאס (מרוקו), מח"ס קיצור דיני טרפות (כמנהג פאס בכ"י), אב רבי אליהו מח"ס 'קול אליהו' ..... תע"ח

רבי רפאל אשכנזי, רבה של אזמיר (טורקיה) ושם מ"כ, מח"ס מראה הגדול (דרושים), מראה עינים (רמב"ם), ב"ר יהודה ..... תקפ"ו

רבי רחמים חיים דוד בן זמרא, דיין בפאס (מרוקו), מח"ס אגרות ומליצות (בכ"י), ועוד שו"ת בכ"י ..... תר"ח

רבי יהודה טולידאנו (ג), מכנאס (מרוקו), מחבר קונ' סדר קינות לת"ב כמנהג מכנאס, ועוד מד"ת בכ"י, ב"ר חביב ..... תרי"ג

רבי יהודה בן עטר (ב), דיין ור"י בליוורנו (איטליה) ושם מ"כ ..... תרנ"ז

רבי עמרם סיסו, פאס (מרוקו), י-ם, מד"ת בס' 'עץ יוסף' לרבי תומר אברהם ונונו, תלמיד רבי יהודה בן לולו ורבי משה אבן דנאן .... תשס"ט

רבי דוד אמסלם (ב), תאלשינת (מרוקו), טבריה, ר"כ 'אור דוד' ורב ק"ק 'משכן התורה' בבית שמש ושם מ"כ, תלמיד ר"א חמו מח"ס 'שפתי צדיק' .... תשע"ז

יום ראשון כ"ח חשון

רבי יונה גירונדי, גירונה, ר"י בברצלונה ובטולטולה (ספרד) ושם מ"כ, מח"ס שערי תשובה (מוסר) ועוד, תלמיד רבי שלמה מן ההר, רבו של הרשב"א ..... כ"ר

רבי אור שרגא, רבה של יזד (איראן) ושם מ"כ ..... תקנ"ד

רבי חביב שובראדאז, ר"י במראכש (מרוקו) ושם מ"כ ..... תקע"ד

רבי סעדיה נגאר, רב ק"ק בטוילה (תימן) ..... תרנ"ז

רבי שלמה אבודרהם (ב), דיין בטיטואן (מרוקו), נכד רבי יצחק בן וואליד מח"ס 'ויאמר יצחק' ..... תרע"ט

רבי שלמה אבן דנאן, ר"י וראב"ד פאס ושם מ"כ, דיין ברבאט (מרוקו), מח"ס אשר לשלמה (שו"ת), בקש שלמה (שו"ת), תלמיד דודו ר"י מח"ס 'ליצחק ריח' ..... תרפ"ט

רבי אפרים דוייק הכהן, האלב (סוריה) ושם מ"כ, מח"ס וידוי הגדול (וידוי יום הכיפורים בנוסח ארם צובה) ..... תרצ"ט

רבי אלישע רמצ'אן, רב ק"ק באהוואד (תימן) ..... תש"ד

רבי משה פסח, לאריסה, רבה של וולו והרה"ר ליון, ד"ת בכ"י, ב"ר שמעון רבה של לאריסה, הועלה לא"י ומ"כ בה"מ .... תשט"ז

רבי זכריה מדאר הלוי, אלג'ד (תימן), רב שכונת 'ספר מרמורק' ברחובות ושם מ"כ, מח"ס נבוכי מורה הנבוכים (מהשבה) ..... תשכ"ז

רבי עזרא קורח, רב ק"ק סיאני בצנעא (תימן), ת"א, ב"ר חיים, מ"כ בחולון ..... תשמ"א

רבי דוד אבן כליפא, רבה של תמושנת (אלג'יריה), מאסי (נדפס), רב ק"ק 'קרית חנה דוד' בי-ם ושם מ"כ, מח"ס מכלל יופי (קה"ת), דרכי דוד (שו"ת) .... תשנ"א

רבי בן ציון חוכימה, רב ק"ק 'בית שמואל' בי-ם, ראש בד"ץ 'ישא ברכה', מ"כ בה"מ ..... תשע"ז

רבי חיים יעפרני, מוגאדור (מרוקו), קריית חיים, מח"ס אמרי חיים (דרשות), מד"ת בס' 'בני שלמה' לר"ש אמסלם, תלמיד רבי מסעוד אלקבץ ... תש"פ

רבי אריה יהודה הראל, מחו"ר ישיבת 'קול יעקב' בי-ם, מח"ס 'מאור ישראל' ו'דבנו ישראל' על חמיו הבבא סאלי, מ"כ בסנהדריה ... תשפ"א

יום שני כ"ט חשון

רבי משה תורג'מאן (א), פאס, תאפילאלת (מרוקו), טבריה, רב עדת המערבים בי-ם, מח"ס עת הקץ (שמיטה) ועוד, גיס ומחותן לרבי יעקב אביחצירא ..... תר"ט

רבי עבדאלה חיים, בגדאד (עיראק), ר"י 'כנסת יחזקאל' בעיר העתיקה בי-ם, מ"כ בה"ז ..... תרכ"ו

רבי יהידיה מונסוניינו (א), ראב"ד פאס (מרוקו) ושם מ"כ, מח"ס דבר אמת (שו"ת), קופת הרוכלים (מערכות בהלכה) ועוד בכ"י, ב"ר רפאל אהרן .... תרכ"ח

רבי נתן עמרם, דמשק (סוריה), צפת, רבה של אלכסנדריה (מצרים) ושם מ"כ, מח"ס משבצות זהב (קה"ת) ועוד, ב"ר חיים מח"ס 'מעם המלך', נין רבי חיים מח"ס 'מצא חיים' ..... תרכ"א

רבי רחמים יוסף פראנקו, רודוס (יון), אב"ד חברון ושם מ"כ, מח"ס שערי רחמים (שו"ת), ויצבור יוסף (אסופות בכ"י), מדת הרחמים (דרושים בכ"י) ... תרס"א

יום שלישי ל' חשון

רבי יצחק לבטון, האלב (סוריה), דיין בי-ם, מח"ס עושה חי"ל (שו"ת, בח"ס 'בן יאיר' לזקנו רבי חיים סרדוק), חמיו של ר"ש הדאיה ר"י 'בית אל', מ"כ בה"ז ... תרע"ב

רבי ישעיהו סיאני, סיאן (תימן), רב מושב קדרון ומוע"א 'עבעת ברנר', מ"כ בגדרה ..... תשס"ז

יום רביעי א' כסלו

רבי אפרים אלנקאווה, אי מיורקה (ספרד), מראכש (מרוקו), הונין, דיין בתלמסאן (אלג'יריה) ושם מ"כ, מח"ס שער בבוד ה' (בענייני אמונה) ... ר"כ

רבי אברהם טרייש צרפתי, מנטובה (איטליה), צפת ושם מ"כ, מח"ס ברכת אברהם (הלכות נטילה), 'דידד רבי יוסף קארו מח"ס שו"ע .. שי"ב

רבי משה חפץ, טריאסטי, ראב"ד ונציה (איטליה), מח"ס מלאכת מחשבת (ענ"ת), חנוכת הבית (הר חביתי), יד החזיזים (על החזיזים) ..... תע"ב

רבי חיים ידידיה אבן עזרא, אזמיר (טורקיה) ושם מ"כ, תלמיד רבי יעקב בן נעים מח"ס 'משכנות יעקב' ובו מד"ת ..... תצ"ו

רבי יעקב זטלאוי, תוניס (תוניסיה), דיין ורבה של טריפולי (לוב) ..... תקפ"ד

רבי יוסף כנאפו, רב ק"ק 'התקהל' במוגאדור (מרוקו) ושם מ"כ, מח"ס זבח פסח (הנשפ"ח והלכות פסח), זך ונקי (דרושי מוסר), קול זמרה (ענ"ת) ועוד ... תרס"א

רבי אברהם עידאן, ג'רבא (תוניסיה) ושם מ"כ, מד"ת הביא רבי כלפון משה הכהן, אח רבי משה ..... תרע"ז

רבי ברוך אדהמן, בלנגב ושם מ"כ, רב מחוז גונדר (אתיופיה), תלמיד רבי אבא אירני, אב רבי אורי בן ברוך ורבי צגהון ..... תרצ"ו

רבי יהודה גבאי (א), רבה של איית בראהים-איית בולי (מרוקו), אב רבי ישראל, סב רבי יהודה (ב) ..... תש"ו

רבי דוד עידאן, ג'רבא (תוניסיה) ושם מ"כ, מח"ס מעשיב לדוד (דרושים שו"ת ועוד), ב"ר משה ראב"ד גאבס, תלמיד רבי יוסף ברבי .... תשט"ו

רבי יצחק בן זקן, רבה של ג'לפא (אלג'יריה) ושם מ"כ, ד"ת בכ"י ..... תש"כ

רבי עמרם בן שמעון, רב ק"ק במוגאדור (מרוקו), מחו"ר ישיבת 'מאיר בת ענין' בטבריה ושם מ"כ, מח"ס אשמה (ענ"ת) ..... תשכ"ד

רבי חואתי סרוסי, גאבס (תוניסיה), לוד ושם מ"כ, מח"ס בן אחיסמך (מערכות ענ"ת ושו"ת), תלמיד רבי חיים חורי מח"ס 'מצא חיים' .. תשל"ו

רבי יעקב רייזח, דיין בבסורה (מרוקו), הרצליה, תלמיד רבי מנחם כהן ר"י בסבורא, ב"ר יוסף ..... תשל"ז

רבי אליהו ראשיד, ראש העין, רב מושב מבועים, ר"כ 'ללמוד וללמד' בנתניה ושם מ"כ, מח"ס לקוט אליהו (הלכה ופרקית), שיעורי נדה (הלכות נדה) ..... תשע"ה

רבי יצחק ישראל שרבאני, ר"כ 'ישועות יעקב' בי-ם, ב"ר יוסף חיים ונכד רבי יהושע, אח רבי ראובן שלום, מ"כ בה"מ ..... תשע"ז

רבי רחמים גינתי, בגדאד (עיראק), רב ק"ק 'אהל רחל' בי-ם, תלמיד ר"מ מרידך ר"א בנוש וי"י רביע, חמיו של רבי יצחק ברכה, מ"כ בה"מ ..... תשפ"ג

יום חמישי ב' כסלו

רבי משה טובי, דיין במכנאס (מרוקו) ושם מ"כ, תלמיד רבי משה מאימראן, מפסקיו בשו"ת 'שופריה דיעקב' בירדוגו ..... תקפ"ד

רבי אברהם הכהן (ה), שאלוניקי (יון) ושם מ"כ, מח"ס טהרת המים (מערכות), מעט מים (שו"ת), סעדו לבבכם (ש"ס), תחת העץ (דרשות והספרים בכ"י) ועוד, ב"ר נחמן ... תרמ"ו

רבי צאלח סומך, מחו"ר הישיבה בבגדאד (עיראק), ב"ר עבדאלה, מתשובותיו בס' 'ישיבות בגדאד', התכתב בהלכה עם ר"ח בשו"ת 'רב פעלים' ... תרנ"ז

רבי יוסף חיים אבוחבוט, טבריה ושם מ"כ, מח"ס מאורעות יוסף (תולדותיו, תכ"ד, ש"ס, סכתבים וסליצות ועוד), ב"ר בכור מסעוד, נכד ותלמיד רש"ר אבואלעפיא ... תרע"ה

רבי דוד פיפאנו, שאלוניקי (יון), ראב"ד סופיה ורבה של בולגריה ושם מ"כ, מח"ס חושן האפד (שו"ת), אהבת חסד (דרשות) ועוד .. תרפ"ה

רבי יצחק דייץ (א), האלב (סוריה), ברזיל, רב העדה האלבנית בת"א ושם מ"כ, מח"ס ידי יצחק (דרשות, שו"ת ועוד) ..... תשכ"ה

רבי שמעון ואעקנין, מחו"ר ישיבת 'כתר תורה' בטבריה ושם מ"כ, מח"ס דבר השו"ה (קה"ת), דורש סמובים (בענין פסקיות הפרשיות) ועוד, ב"ר דוד ... תשכ"ה

רבי חזקיהו מלאחי-מלאכי, דיין בכפר צנע (תימן), רב שכונת 'משכנות' ברמת השרון ושם מ"כ, לזכרו י"ל קונ' דרך פקודיך (ובו מד"ת), ב"ר דוד ... תשל"ט

רבי יצחק בוכריץ, ג'רבא (תוניסיה), טבריה, מח"ס שיח יצחק (שו"ע ושו"ת), תלמיד רבי משה הכהן דריחם ..... תש"מ

רבי אברהם ואעקנין, מחו"ר ישיבת 'בית שמואל' בי-ם, תולדותיו בת"ס 'עקב השמש', אב רבי יוסף ר"י 'צוף דבש', מ"כ בה"מ ... תשד"מ

רבי נסים אלמליח, מרוקו, חדרה ושם מ"כ, מח"ס מנוחת דוד (ענ"ת), מנוחת נסים (ביאור זוהר ענ"ת) ..... תשנ"ח

יום שישי ג' כסלו

רבי יוסף דוד, אב"ד ור"י בשאלוניקי (יון), מח"ס ימי דוד (דרושים), צמחו דוד (ענ"ת), יקרא דשמיא (הספרדים), בית דוד (שו"ת) ..... תצ"ז

רבי אליעזר סופינו, רבה של פיזא (איטליה), י-ם, החיד"א הזכיר מד"ת מספריו שאינם ידועים לנו, מח"ס קונטרס על שבת וחתונה, ב"ר יעקב, מ"כ בה"ז .... תק"ז

רבי אהרן קוזס, מנטובה (איטליה), מד"ת בס' 'פחד יצחק' לרבי יצחק חזקיה לאמפרנטי וב'שמש צדקה' לרבי שמשון מורפורגו, תלמיד חבר לר"י בר"יאל ... תקכ"ז

רבי יוסף הלוי (א), דיין באיסטנבול (טורקיה) ושם מ"כ, מח"ס יבא הלוי (ש"ס ושו"ת ועוד"ח) ..... תרי"ח

רבי רפאל ענתבי-טבוש, האלב (סוריה), י-ם, מח"ס שירה חדשה (שירה), שיר ושבחה (שירה), מ"כ במצרים ..... תרע"ט

רבי יוסף הכהן (ג), דיין בתארנא-מיגראן (מרוקו), אב רבי אברהם רבה של איית עבאס (מרוקו) ..... תרפ"ו

רבי דוד צ'אריי-אלשריעה, דיין במכלף (תימן), רב שכונת 'כפר מרמורק' ברחובות ושם מ"כ ..... תש"ג

רבי יחזקאל כהן, איראן, מחו"ר ישיבת 'שערי ציון' בי-ם, ראב"ד רחובות, מח"ס אמרי יחזקאל (ענ"ת), ימינך ה' (פסח), מ"כ בה"מ ..... תשל"ד

רבי אברהם ג'רמון-חסאן, לוב, רב מושב שדה עוזיהו, ב"ר כליפא (שמעון) ..... תשמ"ג

רבי משה דויוק הכהן (ג), טבריה ושם מ"כ, מח"ס ישמח משה (ענ"ת ומועדים, תולדות חכמי טבריה) ..... תשע"ז

רבי דוד שלום צדקה, י-ם, רב הקהילה היהודית באדגטינה, רבה של פרדס חנה-כרכור ושם מ"כ, מח"ס פרדס דוד, באהלי תורה, ב"ר יהודה ר"י 'פורת יוסף' .... תשפ"ה

נשמח לקבל שמות של חכמים נוספים שלא הוזכרו כאן כמו כן אם יש הערות או הוספות נא ליצור קשר עם המבון

פֹּה עשו חכמינו

רבינו יצחק לבטון זיע"א – כ' חשון תרע"ב
ישועת ה' כהרף עין

על בניה של משפחת לבטון המפוארת והמיוחסת, נמנה רבינו יצחק, נכדו של רבי חיים מרדכי, רבה הנערץ של העיר חאלב שבסוריה. את בנותיו זכה להשיא לתלמידי חכמים יראים ושלמים, אף הם ממשפחות המיוחסות שבישראל, מהם עמדו שושלות רבנים מפוארות.

נחתנו הראשון, הוא המקובל רבי שלום הדאיה (ראש ישיבת המקובלים בית אל, מח"ס 'שה לבית אבות' ועוד), אביהם של רבי יצחק (דיין בחאלב), רבי עובדיה (חבר בי"ד העליון, מח"ס שו"ת 'שכיל עבדי' ועוד), ורבי עזרא (אב"ד חיפה), וחמיהם של רבי שאול קצין (רב ק"ק 'שערי ציון' בניו יורק) ורבי משה עזרא מזרחי (אב"ד חאלב).

קברו של רבינו זיע"א בהר הזיתים

חתנו השני הוא רבי ישועה עטייה, שעליו סיפר אחיינו רבי עובדיה (הנזכר), 'כל ימיו היה בתעניות וסיגופים, ונכנס ראשון לבית הכנסת ויוצא אחרון לענות אמנים'. (הובא בספר 'שלום וצדק', דרוש לחספד, אות לו). אביהם של רבי מרדכי (ראש ישיבת 'החיים והשלום', ורב ק"ק 'רודפי צדק' במכסיקו) ורבי יצחק (אביהם של הדיין רבי ישועה ורבי רחמים, הוא חמיו של הראש"ל רבי יצחק יוסף).

בעת שהשתדכה בתו של רבינו עם רבי שלום (הנזכר), התחייב רבינו סכום עתק, סך שלוש מאות לירות זהב, כאשר באמתחתו לא היתה פרוטה אחת. אשתו תמהה בפניו מהיכן ישלם סכום זה, והוא ענה, 'ה' ירחם'.

כמה ימים לפני יום החתונה, באו לפני רבינו שני סוחרים נכבדים, וביקשו ממנו שיכין להם חוזה שותפות. לאחר שהבין מהם את פרטי העסקה והתנאים שביניהם, ניסח להם חוזה, המתוקן ומסודר על פי ההלכה. כשקיבלו הסוחרים את החוזה לידיהם ועיינו בו, נהנו ממנו מאוד, ושאלו את רבינו מה יתנו לו בשכרו. רבינו השיבם כי בימים הקרובים עומדת בתו להינשא לתלמיד חכם מופלג, והוא התחייב לשלם שלוש מאות לירות זהב, ואין בידו מאומה. כששמעו זאת שני הסוחרים, החליטו מיד לסייע לרבינו, והעניקו לו את כל הסכום שהתחייב.

('עטרת מרדכי' עמ' 268)

קורות הימים

כ"ז חשון תשי"א – רצח שישה מבני משפחת נעמת בדרכם מאפגניסטאן לארץ ישראל

על אחת מגלויות עם ישראל שנפוצו ברחבי תבל, נמנית גלות יהודי אפגניסטאן. קהילה עתיקה ומפוארת זו, קטנה היתה בכמות, ובדורות האחרונים עמד מספר בניה על אלפים בודדים. מסיבת ריחוקה, ואולי גם ממיעוט מספרה, חותמה לא הוטבע כראוי לה, והידיעות אודותיה מועטות. בין המקורות החשובים לתולדותיה, הוא החיבור 'קורות זמנים' (נדפס ב'שבט ועם' קובץ ו, עמ' 159-136) שכתב רבה של העיר הראת רבי מתתיה גרג'י, וכן החוברת 'יהודי אפגניסטאן', שכתב ראובן קשאני, ונדפסה בירושלים בשנת תשל"ח.

ביהודים נאמנים, נשאו יהודי אפגניסטאן את עיניהם כל העת לארץ ישראל בגעגועים עזים, וייחלו ליום שיזכו לעלות אליה. עוד לפני מלחמת העולם הראשונה, עלו לארץ כמה מראשי וזקני העדה, חלקם כדי לבקר במקומות הקדושים, וחלקם כדי לקבוע בה את ביתם ולזכות להיקבר באדמתה. העולים האפגאנים הצטרפו לאחיהם הבוכרים, מייסדי 'שכונת הבוכרים' בירושלים, בהיותם קרובים להם בשפתם ובמנהגיהם, ובנו בה את ביתם.

בית עלמין יהודי בהראת שבאפגניסטאן

השבים לאפגניסטאן, סיפרו לבני הקהילה על החיים המתחדשים בארץ, דבר שגרם לכמה מהם לממש את חלום הדורות ולעלות ארצה. גם אלו שקבעו את מושבם בארץ, שלחו מכתבים לאחיהם שבגולה, ועודדו אותם לבוא בעקבותיהם.

הדרך מאפגניסטאן לארץ ישראל לא היתה סוגה בשושנים. סכנות רבות היו בה, והעולים היו צריכים לעבור הרפתקאות רבות ולדלג על מכשולים רבים. ניסיון אחד לעלות ארצה שהסתיים באסון, היה ביום כ"ז חשון תשי"א, בו נרצחו שישה מבני משפחת 'נעמת' שהיו בדרכם מאפגניסטאן לארץ ישראל, בידי מורה הדרך המוסלמי. בני המשפחה נקברו בקבר אחים בעיר הראת. הי"ד.

('יהודי אפגניסטן' עמ' 1, 29-28)